

ÁTLÓK (IV.)

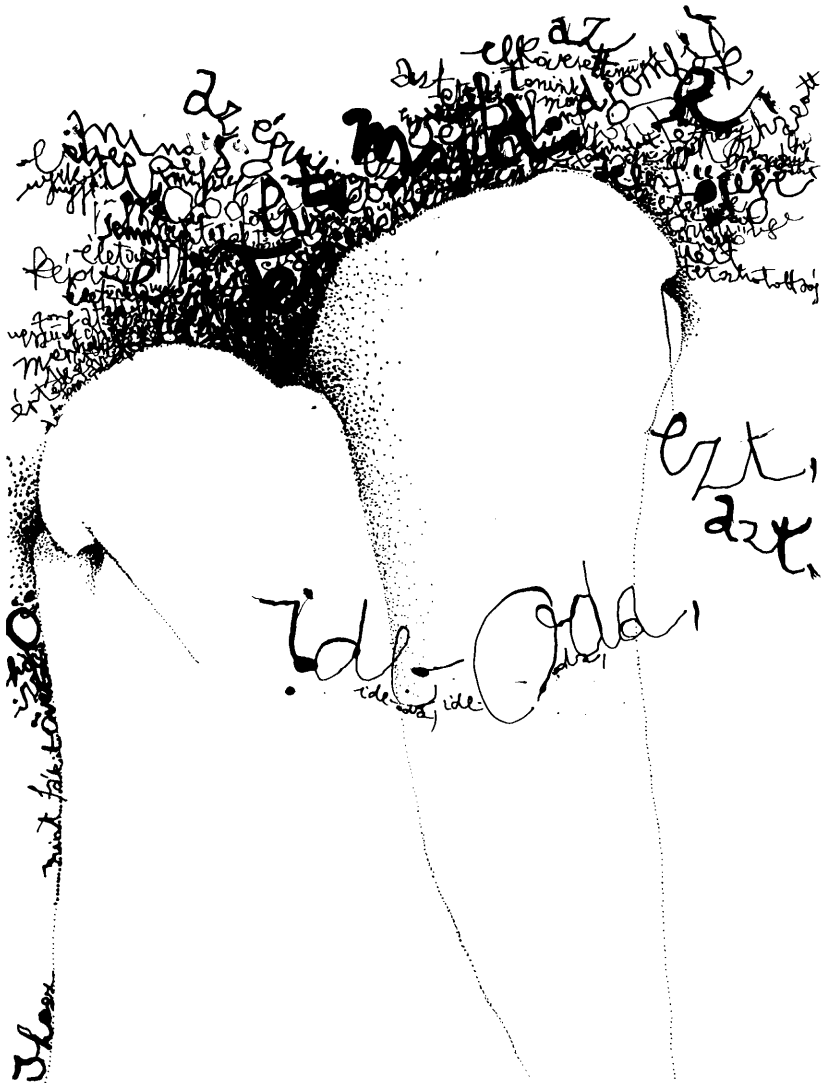
JUHÁSZ ERZSÉBET

Mindig is így képzeltük életünk vénasszonyok nyarát. Üres kézzel megülünk majd, mint fák tövén a bolondgomba. Elménk jobbra üresben forgat. Teszünk-veszünk csak. Rakosgatunk ezt, azt, amazt, ide-oda, ide-oda. Az égvilágon semmi jelentősége az egésznek. Néhai, izzó fiatalságunk idején mérhetetlenül vágytunk e gyöngéd közöny állapotának elnyerésére, ugyanakkor mélységesen meg is vetettük. Tetszhalottságnak véltük. Minősíthetetlen balekságnak. Hittünk az idejekorán elkövetett öngyilkosság önfelmentő és mindent helyrehozó értékében, életünk e végső átminősítőjében. Szentül meg voltunk győződve arról, hogy fásultságon alapszik minden tartós nyugalom, s hogy a tehetetlenségbe való belenyugvás eltompultság következménye. Izzó ifjúságunk folyamán mindig is azt tartottuk, hogy a felnőtté válás emberileg elérhető legfőbb értéket képviseli. Minden szertelenség majd, mint a kanyaró, a vörheny, a mumpsz, keresztülmegy rajtunk. S akkor végre elhányjuk csikófogainkat, s behajózunk a felnőttléte révébe. Ez a révbe jutás abból áll, hogy az ember életéből kiiktatódnak a céltalan, illetőleg öncélú, értelemszerűen megfejtethetetlen tettek, érzések, gondolatok. S akkor lassan, de biztosan áthatja majd a *komoly* terv és célszerűség, keresztül-kasul.

Mi tagadás, mindig is volt bennünk kezdettől fogva egyfajta alapos gyanú, hogy mindez tán nem ennyire egyszerű mégsem. Mindenfajta egyértelmű célszerűség alighanem a felnőtté válással járó emlékezetkihagyásos állapotnak tudható be. Hosszú-hosszú éveken át árnyként kísértett bennünk a gyanú, hogy mindaz, amit terv- és célszerűen teszünk, tulajdonképpen elképesztően torz formákat ölt az ún. tényleges valóságban. Egészen fiatalon kell meghalni ahhoz, hogy e felismerés ne hatalmasodjon el az emberen — végül is. Más-

különben lám, csak a keserű sértődöttség növekedik a lélekben, a harag és a kétségbeesés. Amiért az élete végül is már annyira nem hasonlít semmire. Csupa mind meghunyászkodóbb, rég hitét és értelmét hagyott kötelességteljesítés az egész. Hogy ihatja a levét élete végéig, koporsója bezártáig, hiú, dőre reménységeiért, amiért minden minimális megfontoltság nélkül, merő inerciából belekeveredett a felnőtté válásba, magára vállalta mindazokat a kötelezettségeket, amelyeknek teljesítése alól élete végéig föl nem mentheti magát. Csak beleszakadhat a megmásíthatatlanságok kísérteties következetességgel növekvő irdatlan súlyába. Az önfelmentésre, az öngazolásra pedig semmi, de semmi esélye. Választani választhatott ugyan, de már ekkor is tisztában volt vele — ha szikrányit is épelméjű —, hogy mindössze rossz és még rosszabb lehetőségek között adatott meg választani. Így aztán, berendezkedve a választott életlehetőségekben, már eleve csak fals és ideiglenes lehetett, híján minden megbízhatóságnak. Bizonytalanul vagyunk mi otthon e megfajított világban.

Mindig is így képzeltük életünk vénasszonyok nyarát. Megülünk majd, mint fák tövén a bolondgomba. Elménk jobbra üresben forog. Teszünk-veszünk csak. Rakosgatunk, ezt, azt, amaszt. Ide-oda. Ide-oda. Az égvilágon semmi jelentősége az egésznek. Képesek vagyunk egész bensőnkkel hallgatni arról, ami van: súlyos hófelhőket görget fenn a zord, egyre zordabb szél. Bennünk mégis napsütéses őszi. S ilyenkor, a messzi elbitangolt múlt idők úgy térnek meg hozzánk, mint a tékozló fiúk. S ez meglepetés (akár egy költemény, ajándék). Olykor-olykor egyszeriben zajlani kezd valami, ami valaha. De most, furcsamód, megélhetőbben, emberformájúbban. Néhai, szilaj szenvedésünk mérséklődik lassacskán. S ez — testvérek között is — ránk fér, annyit voltunk önmagunk, akaratunk, jóérzésünk és jóízűségünk ellenére harsányak. Ó, hányszor tékoztunk szét magunkat a boldogtalanság választékos változatossággal ránk szakadó nyavalyáiban. Néha már-már hiszünk a káprázatban, hogy szétszóródottságunk közé itt-ott behelyezhető némi utólagosan szőtt kötőszövet. Némi összefüggés mégiscsak földereng olykor hártavékonyan, rebbenékenyen. No de nem kapunk azért vérszemet mostanság már. (Rossz vért szülne, s kezdetnének előlről az egészet, most, amikor e keserves küzdelemmel kitermelt türelem képességét kisarjastottuk magunkból végre-valahára.) Ezek nyilván csak fölfénylő, majd elomló képzetek értelmetlen, tényekben egymással össze sem függő veszendőségünk magyarázására. Netán: megideologizálásra? Mint:

születési hely, idő és egyéni alkalmatlanságok adottságaiból kialakult, illetve kikovácsolódott sorskonfiguráció? (Mindig is baj volt ezzel a sor(s)os szerencsekováccsal!) Bármilyen ütődötten fennsőségesnek tetszik is — ez a *mi* nem királyi többes. Ha bármikor is igazán egyedül volnánk, *kiülnék* a dombtetőre, innen *néznék* szerteszét, s *hallgatnám* a fák lehulló levelének lágy nesztét, de hát itten — kívül-belül — mindig csak dörömböznek nekünk. Az egyetemes kítaszítottság okán képződött ki bennünk ez a többes szám. Mindennemű esély összesűrűsödött hiánya miatt. Számkivetettségünk immár biztos tudatából.

Egy ormótlan; eredetileg idétlen barackszínűre festett *toronyház* tizedik emeletén gubbasztunk évtizedek óta, *mi*, mint királyi többes elképesztően hamis látszata. Ha én, egymagamban, királyi többes nélkül, azt merészelném mondani közülünk valakinek, hogy figyeljen rám egy kicsit, törődjön velem, foglalkozzon a sorsommal, úgy nézne rám, mint egy testet öltött agyrémmre. Viszolyogna ekkora kiszolgáltatott őszinteség láttán. Erőszakoskodónak tekintene, és igyekezne minél előbb kereket oldani. De az sincs kizárva, hogy durváskodna, kikérné magának, és mindenek felett ő lenne a helyzet ura, ő, akit nem lehet a magaménak követelni egy pillanatra sem. Az érinthetlenség kikezdhethetlen felsőbbiségtudattal jár. Az ilyenek lehetnek én-ek, akik kiülnék a dombtetőre, s innen néznek szerteszét. A többiek mi vagyunk. Magunknak. Magamagunknak dadogva, motyogva némely felindult pillanatainkban. Mi, akik milliónyi szállal kötődünk — mint egyetlen számunkra adatott folyamatossághoz — elhagyatottságunk kristálytisztá, megmásíthatatlan tényeihez. Ma már nehéz volna letagadnunk, hogy e tízemeletnyi magas *torony* rendkívül hitelesen szimbolizálja immár sajátos sorssá szerveződött életvitelünket. A környék alatt szorongatóan kietlen. Felperzselődött füvesek, fák és bokrok az ormótlan betontömbök nyomasztó árnyékában. Csak a mindent átható kopácsolások, csattogások, zuhogások hangereje alapján lehet a napszakokat megkülönböztetni egymástól. Kislátásunk mindössze a magasságos levegőég végtelenjére nyílik. Így, fentől: mintha eleve az örökkévalóságban ütöttünk volna tanyát. De ez persze megint csak csalóka látszat csupán, mert amúgy életünk fenntartásának egészen közvetlen s ugyancsak földhöztapadt gondjaival vagyunk elfoglalva. Rohangálunk nap mint nap egyugyanazon útvonalakon, anélkül, hogy egy pillanatra is szétnéznénk magunk körül. Meghitt kis utcáinkat, ahol egykor annyit ödöngtünk szívszaggató szomorúságban, és futkároztunk harsány örömben, ré-

ges-rég messzi elkerüljük. Lélekben mi már minden valóságos színtértől elvadultunk. Be vagyunk a Hét Toronyba zárva, örülünk, ha jut tüzelőfára... Kitanultuk, tehát tudjuk már, hogy a világon senkinek sincs ránk gondja, azokon kívül, akiknek tartozunk. S mi készségesen, tiszta szívből, hálásan és megilletődve, minden tőlünk telhetőt, igazán, hisz ezért vagyunk többes számban. Éjszakánként olykor világító sírkő vagyunk csupán. Máskor meg mintha csak egy hatalmas tükörteremben állnánk. S a tükörképek között olykor földereng valamely leheletfinom összetartozás bensősége.

Mindig így képzeltük életünk vénasszonyok nyarát. Üres kézzel megülünk majd, mint fák tövén a bolondgomba. Elménk jobbára üresben forgat. Teszünk-veszünk csak. Rakosgatunk ezt, azt, amazt, ide-oda, ide-oda. Nem áztatjuk magunkat. Tudjuk, hogy legfontosabb terveink és elképzeléseink soha se fognak már megvalósulni. Legfőbb akarásainkba rendre belebuktunk. Legfőbb vágyaink, óháiaink teljesületlenek maradtak. Vesztesek vagyunk, és a csatát nem lehet már újrakezdeni. Egyre ritkábban perlekedünk már önmagunkkal. Ha fölrémlik emlékezetünkben egy-egy réhai nagy megíramodásunk, el-elmosolyodunk magunk felett, és megértően bólintunk. Mennyire igazunk volt, amiért nem tudtunk belenyugodni bizonyos dolgokba. Amiért szenvedtünk és lázadtunk. Szívünk legmélyéből megvetettük a közönyösöket, a helyezkedőket. Az oktondi hiúkat, akik a körülmények hatására egyre fontosabbnak képzelik magukat. A kétszínűeket, akik mindig a vesztesekkel haverkodtak, de feletteseiknek még a gondolatait is alázatosan kiszolgálták volna. Az uralomravágyókat, akik sohase hittek saját értékeikben, ezért kívántak mindenáron mások fölébe kerekedni. Azokat, akik mindenütt otthon érezték magukat, észre sem véve, hogy jellegtelenségük miatt türetnek meg mindenütt. A szenvedőket, akiket pedig csak a saját sikertelenségük tudott mindig is őszintén kétségbe ejteni. Azokat, akik sikerélményként élték meg mások odaadását és szeretetét. Akik elfogadták, sőt még szívtották is az irántuk táplált szerelmet, holott azt egy pillanatra sem voltak képesek viszonzni. A kutyahűségűeket, akik inkább képesek szerettüket bálványozni, mint vállalni a tulajdon érzelmeikkel való meghasonlottságot. Az erénycsőszöket, akik nem átallottak mások felett pálcát törni, hogy töretlen belső ürességük csorbát ne szenvedjen. A hűvöket és zárkózottakat, akik sohase méltatnak figyelemre mást, mint egyes-egyedül és kizárólag önmagukat. Rokonszenyünk mindig is azoké volt, akik keserű haragra tudnak gerjedni az igazságtalanságok láttán,

akik kétségbeesnek újra meg újra, akik nem felejtenek el sírni, képesek nagyokat nevetni mindenekelőtt saját magukon, akik nemcsak elfogultan, de egyben megbocsátóan is tudnak szeretni másokat. Megbocsátásra mindannyiunknak szüksége lenne ezen a világon. Vétkesek vagyunk, súlyos és sokszoros vétkesek. Mi megbocsátottunk, tehát elfogadtuk, hogy már semmi sem fordulhat jóra. Innen ez a mélységes nyugalom. Ez a szépséges szép vénasszonyok nyara.

Mindig is így képzeltük életünk vénasszonyok nyarát. Üres kézzel megülünk majd, mint fák tövén a bolondgomba. Elménk jobbára üresben forgat. Teszünk-veszünk csak. Rakosgatunk ezt, azt, amazt, ide-oda, ide-oda. Ám olykor, anélkül hogy mozdulnánk is, egy fiktív térség elevenedik meg előttünk. Régi, elhagyato t sírkert. Szeptember van. Édes napfény tündököl a sárga lombokon. Fenn az ég túlvilágian tiszta kékje. Csönd. Lent, mélyen a föld alatt ismerős és ismeretlen halottak mindenütt. A mozdulatlan idő tengelyében lépdelünk. Megejtően szépek vagyunk, üdék, derűsek, öregek. Mint még soha: egyszeriben minden lehetséges lesz. Megérkezünk. Végre itthon vagyunk. S akkor már fedőnevek nélkül, magamagunkkal. Anya végigmegy a délutáni szobában. A cserépkályhában pattog a tűz. Kint egész áldott nap hullik a hó. A rádióban halk zene szól. Téli szünidő van. Első gimnazista vagyok. Sokat olvasok. Életem lépten-nyomon belefolyik olvasmányaimba. Könnyű megfázásom van, fel-felszökő, magas lázakkal. Össze-vissza álmodom. Az imént például azt, hogy sok-sok évvel idősebb vagyok. Szeretnék visszakerülni ebbe a mostani szobába. Egyszer aztán arra ébredek, hogy újra tizenhat éves vagyok. Könnyű megfázással fekszem egykori szobámban. Anya végigmegy a délutáni szobán. Meggyújtja fejem felett az állólámpát. A rádióban halk zene szól. Künn egész nap esik a hó. Hamarosan megérkezik apa. Friss hószag árad el a szobán, amikor belép. Sült gesztenyét eszünk és hozzá teát iszunk. A cserépkályhában pattog a tűz. Egyszeriben elhülök ott, az álmom kellős közepén: hogyan, hát neki, aki majd leszek, nincs előre, csak hátra? Csak valamiféle ténylegesen nem létező idők tengelyében? Csöndesen sírdogálok jövőbeli önmagam kifosztottságán. Szeretném felkínálni lázban égő hamvasságomat: vegye magához. Kellek majd neki. Bizonyítékként. Úgy látszik, megint elaludtam. Fekszem egy kórházi ágyon. Éjszaka van. Többen vannak körülöttem, de nincs erőm figyelni rájuk. Csak ebben a pillanatban fogom fel, hogy reggelre holtbiztosan meghalok. Örjítő rémület kerít hatalmába. Hogy

hogy én erre sohasem készültem fel? Mire vártam? Nem tudom számolni az időt. Idő nincs is, csak valami megnevezhetetlen, helyette. Vaksötét van. Nem tudom, hol vagyok. Nincs erőm kifurakodni ebből a sötét hengerből, ahol jobbra-balra hengergőzve kúszom. Muszáj valahogy előre haladnom, mert visszafelé már nem bírok. Pedig a henger végére érve meghalok. Nem tudom többé érzékelni az időt; nem tudom . . . Fényt szeretnék, nem tudom többé . . . Anya végigmegy a délutáni szobán. Meggyújtja fejem felett az állólámpát. Kint egész áldott nap esik a hó. Könnyű megfázásban fekszem. Sűrűn elszenderedem. Összevissza álmodom. Minden együtt van. Itthon vagyok. Nem szabad elfelejtenem. Oldhatatlan honvágy gyötör, mert ami történik, csak álmodom. Nem bírom abbahagyni, és mégis tudom, hogy álmodom. Fekszünk a folyó menti homokon. Vizsgára kellene készülnünk, de nem megy. Lelkiismeret-fudralás kínozz bennünket a semmittevés miatt, s így csak pillanatokra merjük beismerni magunknak, hogy mennyire boldogok vagyunk. Mint akik hosszú önmegtartóztatás után végre eldöntik, hogy hagyják magukat sodortatni az árral. Nincs visszaút. Most már úgymint késő, legyen, aminek lennie kell. Megbuktunk. De legalább mi magunk buktattuk meg magunkat. Ez olyan jó. Lángolunk a büntudattól és a kaján örömtől. Fura bújócskába kezdünk. Beletemetkezünk a másik elől a homokba. Most én leszek a halott, te meg keresel! Most te leszel a halott, én meg kereslek. Csúromverejték a testem, amikor felébredek. Egykori bújócskázótársam rég a kökemény földben. Elmagányosodott, már csak velem tart ez a játszma is. Anya halkan végigmegy a szobán. Azt hiszi, alszom. Bárcsak aludnék. De magamba roskadtan ülök halálos ágyánál. Arcán még ott az a végső riadalom, az a legeslegvégső, és egyfajta kislányos tétováság, ami oly jellemző arckifejezése volt mindig is . . .

Mindig is így képzeltük életünk vénasszonyok nyarát. Üres kézzel megülünk majd, mint fák tövén a bolondgomba. Elménk jobbra üresben forog. Teszünk-veszünk csak. Rakosgatunk ezt, azt amazt, ide-oda, ide-oda. Az égvilágon semmi jelentősége az egésznek. Am olykor, anélkül hogy megmozdulnánk, egy fiktív térség elevenedik meg előttünk. Régi, elhagyatott sírkert. Szeptember van. Édes napfény tündököl a sárga lombokon. Fenn az ég túlvilágian tiszta kékje. Csönd. Lent, mélyen a föld alatt ismerős és ismeretlen halottak mindenütt. A mozdulatlan, holt idő tengelyében lépkedünk. Megejtően szépek vagyunk, üdék, derűsek, öregek.